

Všeobecné zásady leteckých operací

Článek byl uveřejněn pod názvem Luftkriegsführung, Allgemeine Grundsätze v č. 4/93 a 5/93 rakouského časopisu Truppendienst. Vyjadřuje názory na bojové použití letectva v rámci obrany státu, který musí být schopen bránit svou neutralitu. Není určen jen pro důstojníky letectva, nýbrž především pro vševojskové důstojníky a vysvětluje možnosti a úkoly letectva ve vševojskové obranné operaci. Může být podnětem pro plodné úvahy důstojníků Armády České republiky. Zkráceno a redakčně upraveno.

* * *

Neexistují žádné jiné prostředky pro poskytování pomoci, pro řešení konfliktů, jakož i pro vedení války, které by byly lépe a rychleji vhodné k dosažení rozhodnutí, než letecké prostředky.

Rakouské spolkové vojsko proto zařadilo vlivy a důsledky vedení letecké války do teoretického školení i do výcviku na všech stupních.

Ve výcvikových směrnících je (mezi jiným) uvedeno:

1. Do všech cvičení musí být zařazovány vzdušné situace odpovídající skutečnému leteckému ohrožení.
2. Je velmi důležité, aby velitelé všech stupňů
 - byli si v plném rozsahu vědomi latentního ohrožení ze vzduchu,
 - byli schopni hodnotit efektivní ohrožení v jednotlivých druzích boje ve vztahu k podřízeným jednotkám,
 - měli odborné znalosti pro přijímání protiopatření,
 - uměli cvičit podřízené v tomto smyslu.

Tyto zásady předně podmiňují hodnocení ofenzivního vedení letecké války, tj. zasazení leteckých prostředků především proti vojskům, a proto se specificky týkají obrany; cílem je hodnocení a respektování možných vlivů na základě stavu poznatků, který zahrnuje především teoretickou úroveň (cvičení na mapách).

Za druhé, teoreticky zjištěné a zpracované poznatky musí být uskutečněny „na bojišti“ při cvičeních s vojsky i bez vojsk, resp. značkováním působení letectva.

Velení i vojska musí v pokud možno velkém rozsahu používat techniku. To od velitele vyžaduje porozumění technickým problémům, znalost technických základů a správné hodnocení bojových možností i omezení technických prostředků, a to i těch, jimiž disponuje jen agresor.

Čím větší je technická převaha a ničivost zbraní agresora, tím je důležitější zvládnout také jednoduché metody velení a vedení boje.

Pojem „technika“ v nejširším smyslu je nutno chápat ve vztahu k modernímu bojišti, k chování agresora a k jeho možnostem.

Z toho vyplývající vysoká řádová hodnota bojových prostředků letectva je nesporná.

Význam a podstata letecké síly

Úkolem odpovědné bezpečnostní politiky je zabránění válce a udržení schopnosti politické sebeobrany a udržení státního území. Také vzdušný prostor patří ke státnímu území. Z toho vyplývá potřeba prostředků a možností určených k jeho obraně, jakož i seriózního přístupu k obrannému úsilí.

Když jsou takové prostředky k dispozici, nelze jejich bojové použití rozlišovat přísně podle ofenzivních nebo defenzivních hledisek. Výkon svrchovanosti ve vzdušném prostoru a používání letecké síly se uskutečňují vždy na základě mezinárodně srovnatelných podkladů a známých doktrín. Přitom z daného stavu výzbroje, z počtů a použití útočných nebo obranných prostředků vyplývají parametry hodnocení. Platí to především pro hodnocení potenciálního protivníka.

Význam letecké síly vyplývá z možností a úkolů všech prostředků pro vedení války ve vzduchu.

Možnosti letectva jsou (mezi jiným):

- v prostoru zasazení působí ve třech dimenzích,
- disponuje vysokými rychlostmi,
- rychle překonává každý terén,
- umožňuje rychle vytvářet těžiště bez vazby na pozemní hranice,
- velký dosah (taktický prostor je roven prostoru operačnímu),
- vysoká pružnost,
- vytváření rozhodujících účinků.

Úkoly letectva jsou:

- zabránit politickému zastrašování,
- zabránit operačnímu překvapení,
- takticko-operační vzdušný průzkum,
- udržení suverenity ve vzdušném prostoru,
- ochrana neutrality ve vzdušném prostoru,
- demonstrace vůle k obraně,
- vytvoření alespoň časově a prostorově omezené příznivé vzdušné situace nebo převahy ve vzduchu v případě války,
- tím zajistit alespoň taktickou volnost jednání na zemi,
- letecká podpora všech forem.

Existuje dostatek příkladů z válečných dějin, které dokazují účinnost letectva a umožňují rozhodování. Dokazují však také, že letecké prostředky „neumožňují udržet terén“.

V poslední době se toto spektrum rozšířilo o novou důležitou oblast: téměř nepozorovaně se především dopravní letectvo stalo důležitým činitelem poskytování pomoci, jako součást celosvětové letecké podpory v míru. Zahrnuje zásobovací

lety, přepravu v rámci mírových úkolů uložených Organizací spojených národů, humanitární pomoc v oblastech postižených hladem a pomoc při katastrofách. K tomu jsou ovšem vhodná jen vojenská dopravní letadla. Civilní letadla toho nejsou schopna ani z technického hlediska (odhoz nákladů), ani z hlediska kapacity (personál, technika, letadla). Mezinárodně platné normy nepřipouštějí použití civilních letadel pro současnou přepravu osob a objemných předmětů, pro přepravu nebezpečných látek, ani přistání na nouzových letištích.

Všeobecné zásady vedení letecké války

● Velení

Vedení leteckých operací nemůže být v případě krize nebo konfliktu nikdy posuzováno odděleně od pozemních operací. Prostředky letecké války budou většinou zasazeny s časovým předstihem (použití čidel, průzkum, také bez překročení hranic a speciální průzkum).

Velení letectva bude vždy centralizované, aby bylo možno využívat časové výhody a rychlosti prostředků (to znamená, že například výsledky průzkumu budou na přímé vyžádání se zřetelem k úkolům dodávány přímo nositelům potřeby).

Letectvo bude sotva vytvářet zálohy. Tato zásada, která je na zemi důležitá, pro letectvo téměř neplatí. Přímé působení zde má jasné přednost před jinými zřeteli.

● Hodnocení nepřátelského letectva

Při hodnocení letectva potenciálního protivníka může k rozhodujícím chybám dojít tehdy, když jsou úvahy nediferencované. Předpoklady k tomu tvoří skutečně disponibilní bojové prostředky podle prostorové a časové kalkulace. Například síly protivzdušné obrany je možno účelně začlenit do letecké podpory, jestliže skutečně disponují nosiči, zbraněmi a příslušnými čidly a zaměřovači a jestliže piloti mají potřebný výcvik. Rovněž je nutno hodnotit další důležité činitele pro nasazení, jako je dostupnost materiálu, infrastruktura (počet použitelných základů s plnou možností zásobování), zavedená a používaná technologie (mezi jiným použitelnost v noci, schopnost zjišťovat bodové cíle, odolnost systémů, elektronika), jakož i průmyslová základna.

Pouhý výčet prostředků vytvoří nesprávný obraz. Souhrnně lze ve vztahu ke všeobecným zásadám vedení letecké války tvrdit, že **pouze se zřetelem k souvislostem mezi pozemní operací a bojovou činností letectva**, po zhodnocení skutečného stavu a důsledků vyplývajících z různých téžisť, jakož i se zřetelem k zásadám vedení boje a k zásadám velení, **je možno učinit spolehlivý závěr také o dalších zásadách a důsledcích.**

Cíl vedení letecké operace

Tento cíl je jasně definován. Úkol pro veškeré letectvo je formulován takto: fyzické, materiální a psychické zničení sil a prostředků protivníka nebo pokud

možno jejich nejsilnější části, aby proti vlastním silám stály jen podstatně oslabené síly se sníženou soudržností a narušeným velením.

Z toho vyplývá hodnota letecké podpory i odůvodnění pro vysoké personální, materiální i finanční náklady na letectvo. Při letecké podpoře se plně uplatní zásady vytváření těžišť, pohyblivosti a ekonomie sil.

Dále je nutno konstatovat: kdyby nemohlo být cíle letecké operace ve značném procentuálním podílu dosaženo, nebo kdyby ho mohlo být dosaženo jen při vysokých vlastních ztrátách, musely by k tomu být zasazeny jiné prostředky (pozemní protizemní rakety, dělostřelectvo atd.). Tak by se mohlo při patřičných obranných možnostech v první fázi od leteckých úderů upustit, resp. by letecké úderly mohly být zaměřeny na jiné, méně bráněné cíle. To by však bylo pro obránce z hlediska jeho udržení již prvním obranným úspěchem.

Těžiště letecké operace

● Letecká podpora

Na základě cíle letecké operace je formulován jasný úkol s těžištěm pro letectvo:

Těžiště letecké operace leží jak časově, tak prostorově před vojsky působícími na zemi, jakož i před celkovými možnostmi působení těchto vojsk.

Toto je skutečností a tato skutečnost má dalekosáhlý význam především pro bránící se vojska. Tím se přímá palebná podpora, uskutečňovaná ze vzduchu a všeobecně označovaná jako letecká podpora, procentuálně zmenšuje na zlomek bojového působení, jež je pro podporu k dispozici.

Všeobecně je možno vycházet z níže uvedeného rozdělení bojového působení taktického letectva:

- 80 procent nepřímá letecká podpora,
- 20 procent přímá letecká podpora.

● Nepřímá letecká podpora

Je zaměřena do hloubky protivníka, do prostorů ležících všeobecně mimo dosah pozemních podpůrných prostředků pozemních vojsk anebo mimo „úkol dne“ divizí. Tím je vyloučena nesnadná koordinace paleb s pozemními vojsky a zajištěna maximální účinnost taktického letectva. Cíle jsou napadány optimálními zbraněmi a metodami při předem plánovaných bojových vzletech. Následný nebo současný průzkum účinků působení letectva umožňuje hodnocení účinků a okamžité následné letecké útoky, až po dosažení požadovaného stupně účinku.

To odpovídá zásadám centralizovaného velení letectva, jakož i ekonomie sil a jednoduchosti.

● Přímá letecká podpora

Je omezena na nepočetné, pozemní vojsky většinou dvanáct hodin předem vyžádané, časově a prostorově vymezené akce. Přitom jsou letecké síly, vyčleněné k bojovému působení, omezené. Důvody jsou v prostých skutečnostech:

Letecké útočné prostředky s velmi krátkou dobou výzvy, nebo nacházející se ve střehu ve vzduchu, nikdy nemohou být vybaveny optimální výzbrojí pro určité cíle, často se objevující s překvapením. Změna varianty výzbroje a prostoru cílů v každém případě vyžaduje čas jedné až dvou hodin až po provedení úderu; to znamená, že v naléhavém případě je pozdě. Pro pozemní vojsko to dále znamená odpoutání od nepřítele (ochrana před vlastní palbou), a tím narušení plynulosti bojové činnosti. Pro určité důležité bojové akce (jako vytváření předmostí, útok na známé zátarasy atd.) jsou letecké síly udržovány v pohotovosti na výzvu. K vyřešení krizových situací ze vzduchu je však zapotřebí více času.

● Bojové vrtulníky

Z tohoto důvodu byly do pozemních vojsk začleněny letecké prvky: bojové vrtulníky. Pozemnímu veliteli zajišťují nejrychlejší, na terénu nezávislou možnost působení v těžišti. Nejmodernější (ovšem velmi drahá) elektronika vytváří vysokou nezávislost na počasí, protože při dohlednosti 800 m jsou obě strany ovlivněny stejně a kromě toho mohou působit pouze jednotlivé vrtulníky.

Zavedením bojových vrtulníků bylo tak nahrazeno omezení letecké podpory v důsledku snížení přímé letecké podpory; výhodami však jsou okamžitá disponibilita a podřízenost pozemnímu veliteli.

Priority leteckých operací

Priority leteckých operací musí pokrývat jak samostatné úkoly letectva, tak také společné úkoly; jejich platnost závisí na situaci, nikoli však vždy na pořadí, v němž jsou uvedeny.

● Vzdušný průzkum

Přitom se rozlišuje mezi strategickým vzdušným průzkumem, prováděným družicemi a jinými strategickými prostředky, speciálním průzkumem i v míru (např. „do strany se dívajícím“ palubním radiolokátorem - side looking airborne radar - bez přelétnutí určitých hranic), radiolokačním a elektronickým průzkumem, jakož i operačně-taktickým průzkumem. V každém případě je vzdušný průzkum předpokladem jak pro plánování zasazení pozemních vojsk, tak také pro používání leteckých prostředků. Bez výsledků průzkumu, bez znalostí cílů a bez jejich kvalifikovaného hodnocení podle mohutnosti, času a prostoru neexistuje účelné použití leteckých prostředků.

Z toho vyplývá důležitost maskování a zastírání a co největšího omezení výcviku ve skutečných obranných objektech, na skutečných velitelských stanovištích atd. Jen tak je možno zabránit předběžnému zjištění možných cílů.

Pro bránící se pozemní vojska je cílem vzdušného průzkumu v každém případě zabránit operačnímu překvapení. Toho se dosahuje používáním průzkumných prostředků dalekého dosahu a využitím možností, které tyto prostředky poskytují.

● Zabezpečení převahy ve vzduchu

Vybojování nadvlády ve vzduchu je vždy cílem. To je, vzhledem k možnostem letectva rychle překonávat prostor, velmi obtížné. Účinné vyřazení leteckých sil je možné pouze na zemi a cestou jejich infrastruktury, resp. zásobování. Časová a prostorová převaha ve vzduchu však většinou postačuje k dosažení takticko-operacních cílů na zemi a ve vzduchu při zajištění volnosti jednání. Bez této „příznivé vzdušné situace“ je každá volnost jednání ztracena. Pohyby po zemi jsou za takové situace velmi nebezpečné. Kromě toho převaha ve vzduchu ve spojení s varovným systémem a stíhací i raketovou protivzdušnou obranou, jakož i objektovou obranou zbraněmi krátkého dosahu zajišťuje, také přežití leteckých sil samotných.

Dalším samostatným úkolem letectva je boj proti nepřátelským leteckým prostředkům.

● Izolace prostoru operací

K tomu patří, v pořadí důležitosti, boj proti nepřátelským jaderným, biologickým a chemickým zbraním, proti zbraním protivzdušné obrany bránících v plnění vlastních úkolů, jakož i zabraňování v přisunu sil na bojiště z hloubky. Patří sem rovněž ničení důležitých spojů, spojovacích ústředí, jakož i prostředků pro velení a zásobování.

Pořadí a těžiště ničení jsou přitom určovány především počtem disponibilních prostředků různé kvality a kvantity. Další kritérium v pořadí představuje ohrožení pozemních sil skutečně existujících v jednotlivých fázích. Plánované účinky na průběh boje proto časově a ekonomicky určují vztah k zasazeným prostředkům a jejich bojovým možnostem. Prostředky k tomu určené se podle charakteristiky cíle zasazují pouze optimálními metodami a se specifickou výzbrojí. Například, nasycení průzkumných radiolokátorů a radiolokátorů pro vedení palby, jakož i vyřazení protiletadlových prostředků lze uskutečnit tím, že budou v prvním sledu vyslány bezpilotní prostředky při současných útocích bojových letounů pro odpoutání pozornosti.

Cílem obránce musí být čelit vzdušnému nepříteli aktivními a pasivními protiopatřeními (vojsková protiletadlová raketová obrana, zastírání, omezená změna postavení, zabraňování průzkumu souřadnic cílů v míru, dokonalá ochrana obranných sil v bojových postaveních proti hromadným leteckým útokům především před zahájením pozemního nepřátelského útoku atd.).

Podarí-li se zabránit protivníkovi použít optimálních metod a optimální výzbroje, několikanásobně se zvýší naděje na přežití.

Moderní elektronika bojových letadel umožňuje samočinné vyhledání cíle podle jeho souřadnic. Přesné zbraně mohou zasahovat s pravděpodobnou chybou ± 5 m. Proto je nutno při použití zbraní velké ráže očekávat vysokou účinnost při zásahu.

● Přímá letecká podpora

Teprve jako čtvrtá priorita, a také pouze jako předem plánované vzlety, se svazkům pozemního vojska přidělují bojové lety jako přímá podpora. Za krizových

situaci se vyčleněné vzlety poskytují k dispozici pouze prostřednictvím „ústředního velení“.

V popředí je i zde taktický vzdušný průzkum, protože i na bojišti jsou rozhodující druh, počet a charakter cílů. Platí to i tehdy, když pozemní síly mohou na jeho základě samy zahájit akci a žádnou leteckou podporu nepotřebují nebo žádnou nedostanou. Vyčleněné vzlety se většinou ponechávají pro zvláštní úkoly (např. překročení řeky, taktický vzdušný výsadek).

Zvláštní cíle může určovat pouze odpovědný pozemní velitel podle svého plánu vedení boje a plánu palebné podpory.

Rozhodující jsou ovšem časové a prostorové požadavky podle plánu vedení boje. Přitom je u moderního letectva zvláště důležité, aby:

- nepřátelské cíle na bojišti byly ničeny ihned po jejich zjištění průzkumem,
- obrana protivníka byla také v hloubce (podpůrné zbraně) rychle a účinně umlčena, resp. vyražena,
- u protivníka bylo působením leteckých prostředků dosaženo paniky, zmatku a dezorganizace, a to počínaje nejnižším stupněm.

Dějiny válek dokazují, že ztráty jsou na počátku nejvyšší a snižují se teprve u vojáků, kteří mají bojové zkušenosti anebo u vojáků, kteří absolvovali výcvik v podmínkách blízkých bojovým.

Je nutno poukázat na to, že přímá letecká podpora často znamená časové omezování vlastních pozemních vojsk z hlediska pohybu a podpory jinými prostředky jako dělostřelectvo a vojsková protivzdušná obrana. To je důležité, aby se na jedné straně zabránilo vlastním ztrátám v důsledku letecké podpory a na druhé straně nesnižovala účinnost letecké podpory.

● Zvláštní úkoly

Letecká podpora při zvláštních úkolech, jako jsou taktické vzdušné výsadky, a k tomu nezbytná časová a prostorová převaha ve vzduchu, může být poskytována jen při dostatečných disponibilních silách a za příznivé vzdušné situace.

To však neplatí pro lehlé letouny (používané k odsunu raněných) a pro bojové vrtulníky. Jejich použití spadá do přímé odpovědnosti pozemního velitele. V každém případě je nutno při takových letech nad bojištěm zajistit koordinaci s vlastním letectvem a protivzdušnou obranou.

Shrnutí

V důsledku rychlého vývoje techniky se bojové možnosti výzbroje znemohónasobily. V době odzbrojení je možno sledovat snížení počtů bojových prostředků, avšak podle zásady „kvalita namísto kvantity“. To znamená nižší počet bojových prostředků s podstatně vyššími takticko-technickými možnostmi a zvýšenou účinností.

Zabývání se teorií je a může být jen prvním krokem. Se zřetelem k psychologickým skutečnostem a zkušenostem žádná armáda nebude moci upustit od reálné demonstrace účinnosti letectva. To je rozhodujícím činitelem pro důstojnický sbor při plnění jeho úkolů.

Přeložil plk. v zál. Ing. J. Nastoupil